

“UZAKTAN” ÖĞRETİM: ÇEVİRİMİÇİ SINIRLAR, İMKANLAR [1]

SOLOMON R.
GUGGENHEIM
MÜZESİ

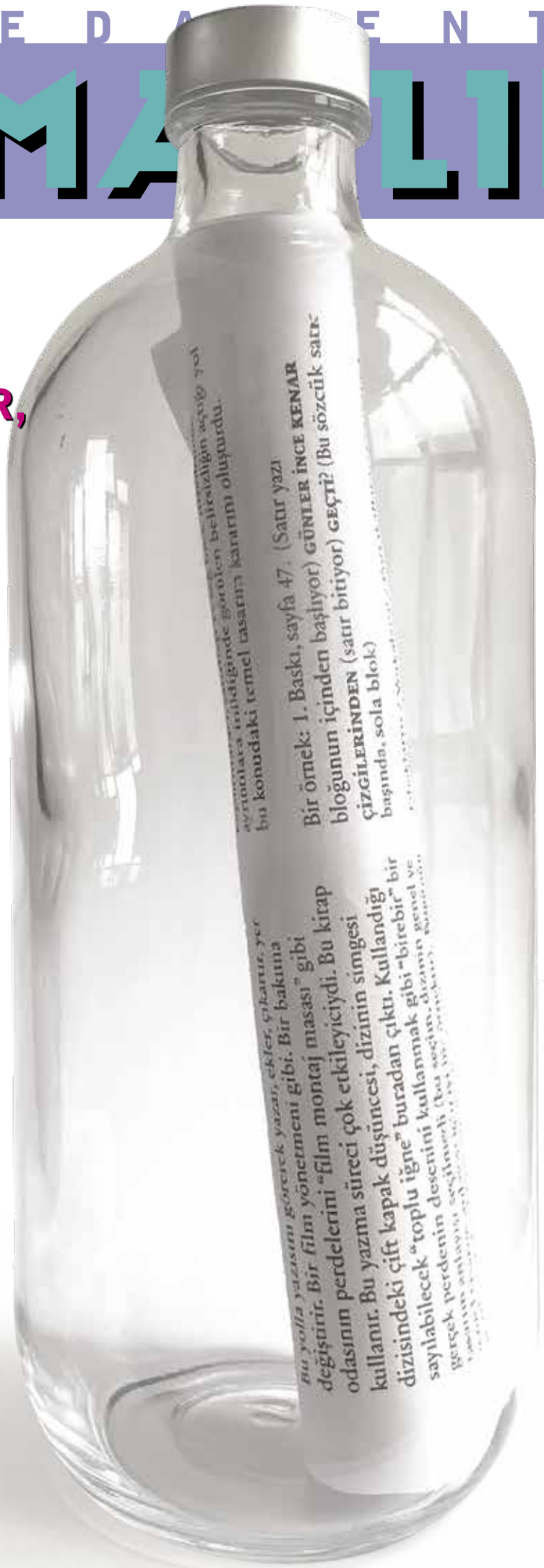
RUSSELL JONES

“YENİ” NEUE
NATIONALGALERIE

EVE İŞ GETİRME:
DEĞİŞEN ÇALIŞMA
MEKANINA İLİŞKİN
SORULAR

MARIÀ CASTELLÓ
ARCHITECTURE

BALYANLAR:
OSMANLI MİMARLIĞI
VE BALYAN ARŞİVİ

ayrılmaya başladığında görülen belirsizliğin aşığı yol
bu konudaki temel tasarım kararını oluşturdu.

Bir örnek: 1. Baskı, sayfa 47. (Satır yazı
bloğunun içinden başlıyor) GÜNLER İNCE KENAR
ÇİZGİLERİNDEN (satır bitiyor) GEÇTİ? (Bu sözcük satır
başında, sola blok)

Bu yolla yazmanın görerek yazan, ekler, çıkarır, yer
değiştirir. Bir film yönetmeni gibi. Bir bakıma
odasının perdelerini "film montaj masası" gibi
kullanır. Bu yazma süreci çok etkileyiciydi. Bu kitap
dizisindeki çift kapak düşüncesi, dizinin simgesi
sayılabilecek "toplu iğne" buradan çıktı. Kullandığı
gerçek perdenin desenini kullanmak gibi "birebir" bir
desen yazmanın, seçiminin, bu seçimin, dizinin genel ve

İçindekiler

346

Mayıs-Haziran 2021

**Bir Restorasyon İkonu Olarak
Guggenheim Müzesi**
36.

**Russell Jones
Londra'da
Güncel Konut
Tasarımı**
42.

6 Öngörünüm

Özgüven Toplumunda Mimarlık ya da Tam Ters Psikik Haller Üzerine

10 Haber / Ürün

18 Haber / Sanat

22 Haber / Mimarlık

26 Gündem / Sanat

“X is Not a Small Country” Küreselleşme Sonrası Çağın Sökümü

28 Gündem / Mimarlık

“Anything Goes?” 1980'lerde Berlin'de Mimarlık

32 Gündem / Mimarlık

Aldo Rossi: Mimar ve Kentler

36 Opus Caementicium

Bir Restorasyon İkonu Olarak Guggenheim Müzesi

20. yüzyıl mimarlığının en önemli yapıtlarından biri, üstelik ikonik de değer taşıyor hale gelen az sayıdaki yapıdan biri New York Guggenheim Müzesi. Frank Lloyd Wright'ın bu ünlü eseri

neredeyse sürekli olarak restore edilen ve her restorasyon girişiminin sonuçları da yapının tarihselliğine yeni katman olarak eklenen bir ürün. Sadece bu açıdan bile çok önemli. Çünkü, hem çağdaş yapıların zaman içindeki yaşamını, hem de restorasyonun arızı bir çözüm değil, olağan bir mimari etkinlik olduğunu örnekliyor. Ebru Omay Polat'ın değerlendirmesi.

42 Mimarlık

Russell Jones Londra'da Güncel Konut Tasarımı

Melbourne doğumlu Russell Jones, 1983-88 yılları arasında Sydney Üniversitesi'nde mimarlık okudu. Bu dönemde Avustralya'nın belki de en ünlü Modernist'i olan Harry Seidler'in ofisinde çalıştı. Mesleki kariyerinin devamında Avustralya, Avrupa ve Güney Amerika'da gerçekleştirdiği projelerle portföyünü genişletti. Üretimini 1993 yılından bu yana Londra'daki ofisinde küçük bir ekiple sürdürüyor.

52 Tema

“Uzaktan” Öğretim: Çevrimiçi İmkanlar, Sınırlar, Sorunlar [1]

Pandemi ortamının mimarlık öğrenimine getirdiklerinin belki de en önemlisi uzaktan eğitim oldu. Tüm mimarlık okulları çevrimiçi öğretime geçtiler. Atölyenin ve dersliğin

ARREDAMENTO
MİMARLIK

YAYIN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Banu BİNAT
Yayın Koordinatörü
Uğur TANYELİ
İletişim Koordinatörü
Neslihan ŞİK

Editör
Sibel SENYÜCEL
Yardımcı Editör
K. Bilge ERDEM
Neslihan İMAMOĞLU
Grafik Uygulama
Gül DÖNMEZ

İletişim ve Reklam
Müşteri İlişkileri Yönetmeni
Ayşegül TUĞTEPE

ISSN 2536-4952

Sayı 346 Mayıs-Haziran 2021

Fiyatı 29 TL

Ulusal Süreli Yayın

İki Aylık Mimarlık ve Tasarım Kültürü Dergisi

info@binatdanismanlik.com
Tel: 0212 259 90 79

Tema
52.

Marià Castelló
Architecture
92.

Değişen
Çalışma
Mekânına
İlişkin Sorular
98.

Mies Yapısına Chipperfield Müdahalesi
104.

Balyanlar:
Osmanlı
Mimarlığı
ve Balyan
Arşivi
107.

yerini bilgisayarın arayüzü aldı. Mimarlığın okullu olmaya başladığı 18. yüzyıldan itibaren geliştirilmiş yüzyüze eğitim pratikleri bir anda işlevsiz kaldılar. Üniversiteyi üniversite kılan veya kılmaması amaçlanan tartışma ortamı yıkıldı. Kuşkusuz "Türkiye'de üniversite eskiden de canlı bir tartışma mekânı mıydı?" diye sormak mümkün. Buna olsa olsa "Bazı kurum ve durumlarda öyleydi" diye yanıt verilebilir. Ancak pandemi kapanması bu dar imkanı daha da daralttı. Özellikle öğretimin içgerilimini düşürdü, çünkü toplumsallığını tahrip etti.

Sözkonusu meseleyi biraz daha kapsamlı ele almak için çok geniş bir grup öğretim elemanına sorular sorduk. Onlara verilen yanıtların ve ardından da konuya ilişkin kapsamlı yazıların ilk kesimini sunuyoruz. Gelecek sayıda aynı tartışma Tema'nın ikinci bölümü ile devam edecek.

92 Mimarlık

Marià Castelló Architecture Formentera Adası'nda Mimarlık

Marià Castelló kendi stüdyosunu 2002 yılında kurdu. İspanya'nın Formentera Adası'na üslenen mimar, yeni konut projelerinin yanında adadaki tarihsel yapıların restorasyonunu da gerçekleştiriyor. Bölgenin hızlı kentsel gelişiminin oluşturduğu baskıya karşı pozisyon

alan Marià Castelló, adanın mimari mirasını gözetken, yerel kültüre ve doğal peyzaja müdahalesini en aza indirgeyen işler ortaya koymayı; çeşitli işbirlikleri ile bölgedeki nitelikli çağdaş üretimleri yaygınlaştırmayı amaçlıyor.

98 Düşünce

Değişen Çalışma Mekanına İlişkin Sorular: Uzaktan Çalışanın İşi Eve Getirmeme İhtimali

Pandemi ortamının en önemli getirilerinden ve sorunlarından biri "eve iş getirmek" ifadesiyle özetlenebilir. Başka bir anlatımla, iş mekânının göçebeleşmesi gibi bir olguyla yüzyüzeyiz. Bu metin sözkonusu meseleyi ve değişen iş yaşamını tartışıyor. Şimdilerde kapitalist çalışma düzeninin en çarpıcı kırılma noktalarından birine tanıklık ediyoruz. Nihal Evirgen'in metni.

104 Koruma

Mies Yapısına Chipperfield Müdahalesi: Yeni "Neue Nationalgalerie"

Mies van der Rohe'nin tasarladığı 20. yüzyılın simge yapılarından Berlin'deki Neue Nationalgalerie'nin David Chipperfield Architects tarafından gerçekleştirilen yenileme projesi tamamlandı. Sonucun Modern Mimarlık mirasının korunması alanında örnek olarak nitelenecek bir yetkinlikte olduğu kesin. Nisan ayında çevrimiçi bir törenle "anahtar teslimi"

gerçekleşen yapının, Ağustos ayında yeniden ziyarete açılması planlanıyor.

107 Yayın

Balyanlar: Osmanlı Mimarlığı ve Balyan Arşivi

19. yüzyıl boyunca Osmanlı merkezi için çok sayıda eser tasarlayarak inşa etmiş mimar ailesi Balyanlar hakkında yeni bir kitap yayınlandı. Mimar ve yazar Büke Uras'ın 3 yılı bulan araştırma süreciyle saptadığı yeni verilerle kaleme aldığı, *Balyanlar, Osmanlı Mimarlığı ve Balyan Arşivi* başlıklı kitapla, Krikor (1764-1831), oğlu Garabed (1800-1866) ve torunları Nigoğos (1826-1858), Sarkis (1831-1899) ile Hagop'un (1837-1875) başını çektiği "Balyan atölyesi"nin mimari pratiği yeniden tartışmaya açıldı. Türkçe ve İngilizce olmak üzere iki ayrı edisyon halinde yayınlanan kitabı Büke Uras, Müge Cengizkan ve Paolo Girardelli değerlendiriyorlar.

112 Yayın

Sefarad Güzergahları: Arşivler, Nesnelere ve ABD'de Osmanlı Yahudilerinin Tarihi; Off-Modern Mimarlık; Hayal ve Gerçek Arasında: Osmanlı Resminde İstanbul İmgesi, 18. ve 19. Yüzyıllar.

Yayın Kurulu

Prof.Dr. Ali Cengizkan (TED Üniversitesi)

Prof.Dr. Arzu Erdem (Kadir Has Üniversitesi)

Prof.Dr. Arda İnceoğlu (MEF Üniversitesi)

Prof.Dr. Ayşen Savaş (ODTÜ)

Prof.Dr. Ayşe Şentürer (İTÜ)

Prof.Dr. Uğur Tanyeli (İstinye Üniversitesi)

Prof.Dr. Ahmet Tercan (MSGSÜ)

Dergi Konsept Tasarımı

Emre ÇIKINOĞLU, BEK Tasarım

Kapak Tasarımı
Bülent ERKMEN

Kapak Üretim

Karaköy Lokantası

Kapak Fotoğrafı
Bülent ERKMEN

Kapak Uygulama

Bariş AKKURT, BEK Tasarım

Baskı: 12.matbaa

Seyrantepe Mah. İbrahim Karaoğlanoğlu

Cad. No:35/1 Kağıthane / İstanbul

Tel: 0212 281 25 80

Sertifika No: 46618

Yönetim: Binat İletişim & Danışmanlık

Barbaros Bulvarı, Dörtüzlü Çeşme Sokak,

Beşiktaş / İSTANBUL

Telefon: +90 212 259 90 79

E-posta: info@binatdanismanlik.com

Abonelik ve Dağıtım

Sinem YILMAZ

abone@binatdanismanlik.com

Tel: 0212 259 90 79

www.arredamentomimarlik.com

www.binatdanismanlik.com

Arredamento Mimarlık Dergisi'nde yayınlanan yazılardan alıntı yapmak kaynak belirtmek koşuluyla serbesttir. Yazılardaki düşünceler yazarlarına ait olup Arredamento Mimarlık Dergisi'ni bağlamaz. Reklamlar reklam verenin sorumluluğundadır. Arredamento Mimarlık Dergisi reklamlarda verilen bilgilerden dolayı sorumlu tutulamaz.

BİNAT İLETİŞİM
& DANIŞMANLIK

Değişen Çalışma Mekânına İlişkin Sorular: Uzaktan Çalışanın İşi Eve Getirmeme İhtimali*

Pandemi ortamının en önemli getirilerinden ve sorunlarından biri “eve iş getirmek” ifadesiyle özetlenebilir. Başka bir anlatımla, iş mekânının göçebeleşmesi gibi bir olguyla yüzyüzeyiz. Bu metin sözkonusu meseleyi ve değişen iş yaşamını tartışıyor. Şimdilerde kapitalist çalışma düzeninin en çarpıcı kırılma noktalarından birine tanıklık ediyoruz.

Nihal Evirgen ■ “Eve iş getirme!” Geçmişte evde kısa da olsa çalışmak zorunda kalındığında kullanılan, çoğunlukla karşılıklı ilişkilerde dile getirilen ya da akıl ve ruh sağlığı için tavsiyelerde geçen böyle bir cümle vardı. Belki de evi ailenin yuvası, dışarı ile ilişkiyi kesen mahrem sınırları olarak gören algının da etkisiyle eve iş bırakmamak için çokça çaba harcanır ancak zorunlu hallerde götürülmesi için uğraşılırdı¹. Çünkü eve iş getirmek, boş vaktinden, evi paylaştığınız aile üyeleriyle, sevgiliyle veya arkadaşlarla geçirilecek zamandan ya da yapılacak aktivitelerden çalan “fazla mesai” olarak görülmekteydi ve henüz son yıllardaki kadar normalleştirilmemişti.

Esasında evin iş yerinden ayrışması kapitalizmin ücretli emek düzenine dayanır diyebiliriz. Emek rejiminin evlerde karın tokluğuna kurulan köle-efendi ilişkisinden çıkıp, buharlı makinelerin yerleştirildiği fabrikalarda ücretli “özgür” emeğe dönüşmesi sonucu çalışma alanı ile yaşama alanı ayrımı ortaya çıkmıştır. Tarihsel bir ilerleme olarak görebileceğimiz bu ayrımın kati surette gerçekleştiğini söylemek ise mümkün değildir. Bugün pandeminin de ifşa ettiği şekilde sınıfsal ve mekansal farklılaşmanın çalışma alanı ile olan ilişkisine baktığımızda, zorla çalıştırmanın, kölelik düzenini andıran koşulların, konutun iş yeri olarak kullanımının ya da

1 Ev içi çalışma manzaraları (Kolaj: Nihal Evirgen).

1

fabrikaların zorunlu çalışma ve yaşama kamplarına dönüşümünün günümüzde de uygulandığını görebiliyoruz². Dolayısıyla kapitalizmin iki yüzyıldır sahici olarak gerçekleştiremediği bu ayırımın, gün geçtikçe daha da bulanıklaştığı ve pandemi koşulları ile birlikte evden çalışma ya da uzaktan eğitim zorunluluklarının da eklenmesiyle her yaşta insanda yoğun bir iş sıkıntısı yarattığı artık görmezden gelinemeyecek bir gerçek. Bu kapsamda, evin çalışma mekanı olarak kullanımının ciddi şekilde yaygınlaştığı ve artık eve iş getirmemenin neredeyse imkansızlaştığı geç kapitalizm koşullarında konut ve iş yeri ayırımını gerçekleştirmenin olanakları hakkında birtakım sorgulamalar yapabiliriz.

Neden çalışma mekanını evin dışına çıkarmalıyız?

Pandemi sonucu günün her saatinde farklı mekanlarda bulunarak yaptığımız pek çok işlemin evde yapılmak zorunda kalması ile gündelik programımız yerinden edilmiş durumda. Salgın nedeniyle zorunlu olarak pek çok yeni işlevler yüklense de evin çalışma alanı olarak kullanımı ise yeni değil. Parça işler üzerinden çoğunlukla kadınlar tarafından evde çalışmanın yanısıra *home-office* ya da *freelance* şeklinde Türkçe olarak da karşılığını tam bulamadan dilimize dolanmış olan çalışma şekilleri özellikle 2000'den itibaren pek çok farklı çalışma alanında hayatımızın içinde. Çalışma saati esnekliği, pijama ile işe gitmek ya da nerede istersen orada çalışabilmek gibi "özgürlük" vaatleriyle gelen bu alan aslına bakılırsa oldukça kısa süre içerisinde esnek mesai saatleri, güvencesiz çalışma koşulları, düşük ücret, sendikasızlık ve sömürü ile anılır hale gelmiş durumda. Yalnızca proje bazlı işlerde kısa süreli çalışma olarak değil, bağlı bulunduğunuz şirket ya da holdingler tarafından da uzaktan çalışma şeklinde uygulanan ve pandemi ile birlikte çok hızlı artış gösteren evden çalışma, salgın öncesi yaşanan bu zorlukların yanına, yeni izleme teknolojileri, asosyalleşme ya da dikkat bozukluğu gibi yeni problemleri ekledi.

Evde çalışan bir kişinin asgari olarak ihtiyaç duyduğu; iyi bir internet bağlantısı, gerekli performansı sağlayacak bir bilgisayar, çalışma masası, en az 8 saat oturmak için konforlu bir çalışma koltuğu, gürültüsüz ve konsantrasyon sağlanabilecek bir oda, yeterli aydınlatma, ısıtma ya da soğutma ve hijyen olanaklarının yanısıra bir ebeveynin çocuğunun eğitim-öğretimi ile ilgilenmesi, kendisine ve ailesine üç öğün

yemek hazırlaması, gün boyu çay-kahve hazırlığı, servisi ve yine bahsi geçen asgari gerekliliklerin aile bireylerinin ihtiyacını karşılamak için kişi başına düşecek şekilde bulundurulması gibi yeni sorumluluklar ortaya çıktı. Tüm bunların ekonomik ve psikolojik yükü yetmezmiş gibi işten çıkarılma ya da ücretsiz izin korkusu ve çalışma arkadaşlarından uzak, yalnızlık ve örgütsüzlük hali ile birlikte bugünün çalışma hayatı, yalnızca zorunlu sektörlerde çalışıp evde kalamayanlar için değil uzaktan çalışanlar için de eve sığmaz oldu (Resim 1).

Mekansal olarak esas kapsamı barınma, boş zaman geçirme ya da dinlenmek için tasarlanmış olan evin işlevi bir anda çoklu ofis ortamı, kreş, okul, kütüphane, stüdyo, atölye, yemekhane, kafeterya ve tüm bunlara ek tedavi ve izolasyon alanı olarak değişmekte. Kısa süre için çeşitli zorluklarına tahammül edilerek ya da birtakım tasarım müdahaleleri ile bu zorlukların bir kısmına çözüm üretilerek pandemi sürecini atlatmak sözkonusu olabilirse de bunun devamlı hale gelmesinin, başta emekçilerin kazanımlarının yitirilmesi olmak üzere pek çok ekonomik, toplumsal ve kültürel yıkım getireceği görülmektedir. Dolayısıyla, bugün pandemi zorunluluk nedeniyle evde sürdürülen birtakım faaliyetlerin normalleştirilmesi yerine evin dışına çıkarılmasının olanaklarını tartışmakta fayda var. Özellikle pandemi öncesinde de varolan ancak artık büyük bir ivme ile artış göstereceği anlaşılan uzaktan çalışma konusu bu kapsamda ele alınmalıdır. Zira yukarıda bahsedilen asgari gerekliliklerin evden çalışan tek kişi için dahi sürekli olarak sağlanması, bu koşullara sahip evlerde yaşama ya da gerekli tasarım çözümlerinin uygulanabilmesi ancak belirli bir gelir düzeyinde mümkündür.

Uzaktan çalışma mekanını niçin kamusalıştırmalıyız?

Peki, uzaktan çalışmanın evin dışına çıkması halinde kullanılabilir mekanlar nelerdir? Uzun zamandır kütüphaneler ya da kafeler olarak cevaplanan bu soruya yeni bir yanıt olarak karşımıza, son yıllarda popülerlik kazanan ortak çalışma mekanları (*co-working spaces*) çıkıyor. Bağımsız çalışmaya dayalı ekonominin (*gig-economy*) ya da "start-up" olarak bilinen spesifik sorunlara yönelik girişimlerin önem kazanması ile artan ve tam zamanlı çalışan yerine uzmanlığa göre kısa süreli hizmet alımına yönelen sektörlerin talepleri sonucu mekan ihtiyacı da bu yönde değişiklik gösteriyor.

Teknolojiye ve veriye dayalı çalışma alanlarının artışı ve güvenceli, geleneksel işlerin yavaş yavaş otomasyona uğraması nedeniyle de hız kazanan bu gidişat, aslında temelde ekonomik olarak bir istikrardan ziyade devamlı değişken ve krizlere gebe kapitalist sistemin sonucu olarak da karşımızda.

Pandemi ile birlikte şiddeti artan ve giderek küreselleşen ekonomik kriz koşulları altında, herhangi bir çalışma kalemi için istihdam edilen tam zamanlı bir çalışanın iş hukuku gereği sahip olacağı sosyal güvence ve özlük haklarını karşılamak, işverenler için fazladan bir yük ve masraf kalemi olarak görülmekte. Bunun yanında sabit bir ofis ya da çalışma mekanının kira, gerekli donanım ve yazılım, elektrik, su, doğalgaz, ulaşım ve yemek gibi giderleri de işverene artı değerden kaybettiren ekstra harcamalar olarak haneye yazılıyor. Oysa ihtiyaç halinde erişilebilen, kısa süreli çalıştığı için sözleşmesi ve sigortası çoğunlukla yapılmayan, kendi bilgisayarı ile çalışan, faturalarını, kirasını kendisi ödeyen ve teslim süreleri önden belirlendiği için esnek mesaiye de uyum sağlayan çalışanlar özellikle kriz zamanlarında artı değerini maksimize edilmesi için biçilmiş kaftan. Dolayısıyla bu şekilde çalışmanın yaygınlaşmasıyla birlikte bağımsız çalışanların sayısı ve buna uygun mekan arayışı da artış gösterdi. Bu artışı gören girişimciler tarafından ortak çalışma mekanlarının ya da paylaşımlı ofislerin üretilmesi, farklı ihtiyaçlara göre sınıflandırılması ve bunun üzerinden yeni "start-up"ların ortaya çıkışı da gecikmedi. Türkiye'de ilk örneklerini İstanbul'da gördüğümüz bu gibi alanlar son yıllarda dünya çapında olduğu gibi ülkemizde de artış göstererek Aralık 2020 itibarıyla sayı olarak neredeyse 100'e yaklaştı³ (Resim 2).

Bu mekanlar genellikle saatlik, günlük ya da aylık periyotlarla bireysel ya da ekip halinde kiralama yöntemiyle çalışan ve temel ofis altyapısının yanında ücret farklılaşması ile toplantı salonu, sanal ve görüntülü iletişime uygun kareler, kişiye özel sabit çalışma alanı, sınırsız çay kahve, açık alan ya da konferans salonu gibi farklı ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde tasarlanmakta. Ankara'da oldukça yeni olan bu alana özgü mekanlar ise genellikle iş merkezi olarak kent merkezinde yer alan kulelerde ve plazalarda farklı kiralama seçenekleri ile karşımıza çıkıyor. Hedef kitle olarak kendisine çoğunlukla beyaz yakalı, uzaktan çalışmaya uygun disiplinlerden; tasarım, reklamcılık, yazılım ya da farklı girişimcilik sektörlerini belirleyen bu

ortak direnç noktalarının oluşması da sürpriz olmayacaktır. Örneğin, kişinin kendi evinde rıza göstermek zorunda kalacağı izleme teknolojileri, devlete ait bir kamusal çalışma alanında faydalanılan bir bilgisayarda kullanıma açık olamayacaktır. Ya da böyle bir mekanı kullanım sürelerinin belirli olması nedeniyle çalışanın fazla mesai miktarlarını kanıtlama şansı doğabilecektir. Kişisel imkanları yeterli olmayanlar için yüksek işlemci hızına sahip bilgisayarlara, çeşitli programlara ya da kamera, fotoğraf makinesi gibi farklı pek çok ihtiyaca kamu kaynakları olarak erişim sağlanabilecek, bu sayede yeni istihdam ve iş olanakları yaratılabilecektir. Üstelik bugün uzaktan çalışmanın en yaygın olduğu görsel tasarım ya da yazılım gibi alanlarda birbirinden öğrenme, sorarak ilerleme gibi imkanlar ortak çalışma mekanlarında yeni dayanışma pratiklerinin doğmasını sağlayacaktır.

Kamusal bir uzaktan çalışma mekanı için yerel yönetimlerin rolü neden önemli?

Uzun zamandır gündemde olan ve pandemi ile katmerlenen ekonomik kriz ve gün geçtikçe etkisi daha çok hissedilen ekolojik yıkım koşulları, bugün kamu otoritelerinin belirleyeceği kentsel politikalarda toplumsal ihtiyaçları daha yüksek düzeyde gözetmelerini gerektiriyor. Toplumsal eşitsizliğin ve kentsel adaletsizliğin ayyuka çıktığı bu şartlarda, kamu kaynaklarının toplumun faydasına ve bir gelecek programı inşa edecek şekilde kullanılması aciliyet taşımaktadır. Bu kapsamda, özellikle Türkiye ölçeğinde son 25 yıldır sürdürülen kentsel siyasetin aktörlerinin değişmiş olması ve başta büyükşehirlerde yerel yönetimlerin muhalefete geçişi bu programın hayata geçirilmesi için bir fırsat sunabilir. Ancak bunu hayata geçirirken öncelikle neoliberal kentsel siyasetin alışkanlıklarından sıyrılmak ve geleceğin kamusal mekanlarını toplumsal saiklerden yola çıkarak programlamak gerekmektedir. Başka bir deyişle, sermayenin mekan üretme yolu olarak benimsediği yıkıp yeniden yapma, kent toprağından, tarihi, doğal ve kültürel varlıklardan rant elde etme ya da gelecek tahayyüllerini yalnızca yöneticilerin vizyonuna bırakma halinden vazgeçilmesi gerekir. Bunlar yerine bugüne dek inşa edilmiş yapı stokunun yeniden kullanımı, üretime yönelik strateji geliştirilmesi ve karar verme süreçlerinde toplumsal katılım ile kamusal ihtiyaçlara yönelik gelecek perspektiflerinin belirlenmesine ihtiyaç var.

Ekonomik ve ekolojik kriz koşulları kapsamında baktığımızda, dünya çapında çalışma alanları ve ofislerin yeni eğilimlerinin devasa tek merkezlerden ziyade yerele yayılan ve yeni ağ örüntüleri kuran küçük birimlerden yana olduğunu görmek mümkün⁶. Çalışanların evlerine yakın merkezlerde daha az ulaşım aracı kullanarak ve hatta yürüyerek ya da bisiklet vb. araçlarla erişebilecekleri mahalle ölçeğindeki iş yerlerinde istihdam edilmesi yeni tartışma başlıkları arasında. Üstelik pandemi ile birlikte hız kazanan halk sağlığı temelli tasarım tartışmaları da bu savın desteklenmesi için elverişli görünüyor. Zira kent merkezinde 40 katlı bir ofiste çalışan yüzlerce kişinin kuracağı bulaş zincirlerinin yerine, kentin farklı ilçelerinde yer alan, yürüyerek ulaşılabilen, 15-20 çalışanlı, birkaç katlı ofis birimlerinin tercih edilmesi pandemi tecrübesinin ardından çok daha makul

2 Dünya çapında dijital göçebeler (digital nomad) olarak adlandırılan uzaktan çalışanlara yönelik rehber ya da yönlendirici bir blog niteliğinde hazırlanan "nomadlist.com" web sitesinden alınmıştır. Kentin çeşitli bölgelerinin, site kullanıcılarının tanımlarına göre renklendirildiği haritada Ankara'da yer alan bazı ortak çalışma mekanları görülmektedir.

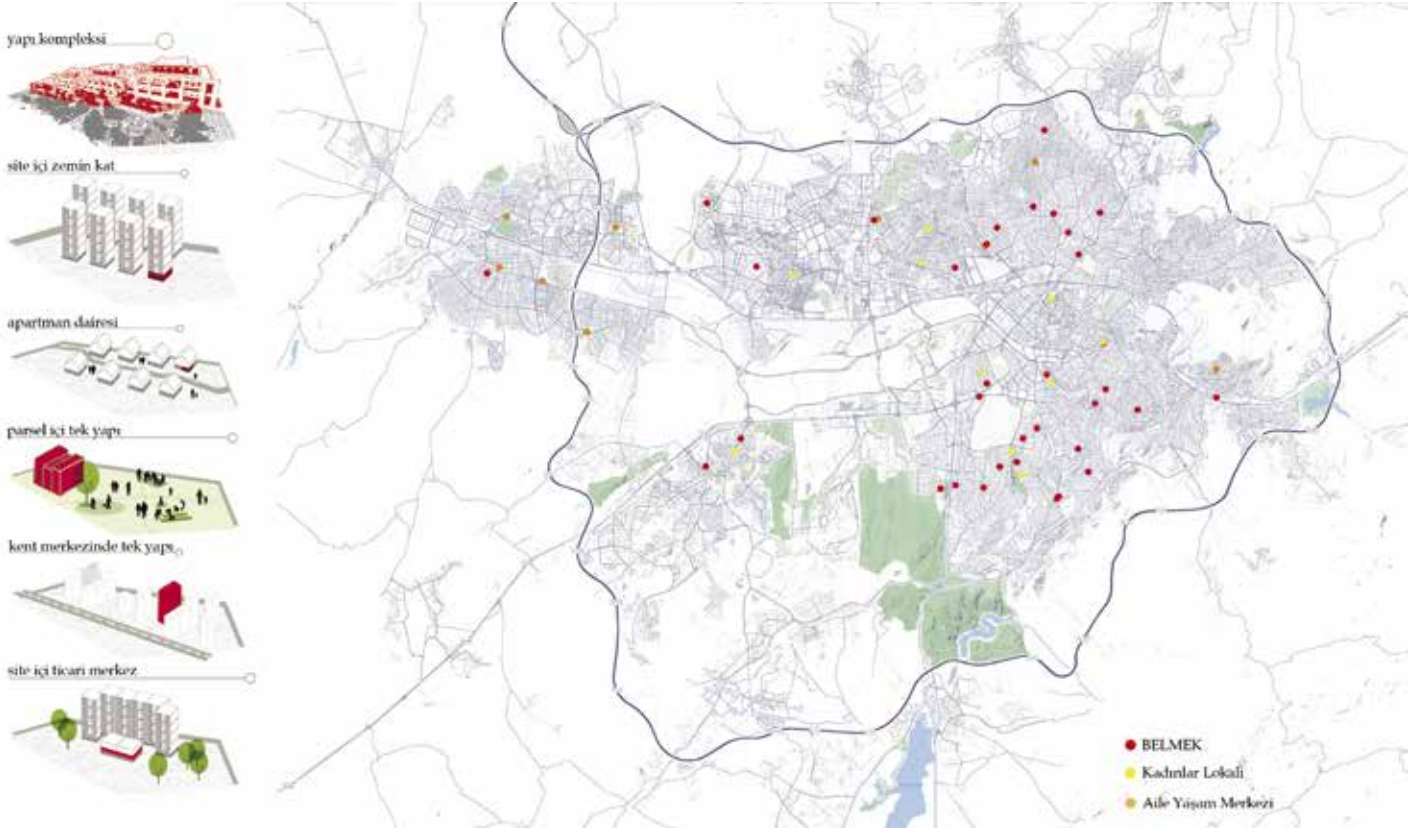
3 Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne ait Belediye Meslek Edindirme Kursları, Kadınlar Lokalleri ve Aile Yaşam Merkezleri'nden seçilen örnekler: Soldan sağa; BELMEK, Yenimahalle; BELMEK, Çankaya; Kadınlar Lokali, Sincan; Kadınlar Lokali, Batıkent; Kuşcağız Aile Yaşam Merkezi, Keçiören; Osmanlı Aile Yaşam Merkezi, Keçiören (Fotoğraflar: Google Earth ve Ankara Büyükşehir Belediyesi resmi web sitesi).

görünüyor. Bu birimlerin üretimi için de kent içerisinde halihazırda varolan yapı stokunun yeniden kullanımı, doğal yapı malzemeleri ile birlikte amaca uygun olarak geridönüşümü ve günün her saatinde farklı amaçlara hizmet edecek şekilde çoklu işlev kazandırılması gibi yöntemlerin tercih edilmesi gerektiğine ilişkin yeni öneriler üretilmekte⁷. Geleceğin çalışma hayatının dünya genelinde bu şekilde tartışıldığı günümüzde yerel yönetimlerin de perspektifini bir an önce bu alana yönlendirmesi gerektiği görülüyor. Pandemi sürecini büyük oranda sosyal hizmet ve sosyal yardım, hayırseverlik ya da yoksulluğun yönetilmesi gündemleri ile geçiren yöneticilerin yalnız bugüne değil, geleceğe ilişkin de yeni yöntemler sunmaları bu salgın koşullarının devamına da hazırlıklı olunması açısından elzem⁸.

Uzaktan ya da evden çalışmayı, tüm bu tartışmaları da hesaba katarak ele aldığımızda, kamusal bir uzaktan çalışma mekanının inşası için yerel yönetimlerin öncelikle kendi kapasitelerine yeniden dönmesi ve bu kaynakların verimli kullanılması için bir program oluşturması gerekiyor. Zira kent merkezinde yer alan çok sayıda ofis yapısının gelecekte nasıl bir dönüşüm yaşayacağı ya da son yıllarda yoğun şekilde artış gösteren plazaların

4 Yapı tipolojileri ve kent içi dağılım haritası (Görsel: Nihal Evirgen).

4

nasıl sağlıklı, ekonomik ve ekolojik mekanlar haline alacağı soruları da bir kenarda cevaplanmayı beklerken, yerel yönetimler tarafından kamu kaynakları ile üretilecek çözümler bu alandaki karşı-hegemonyayı belirleyecek esas faktör haline alabilir. Dolayısıyla, belediyelerin mülkiyetlerinde bulunan yapı envanterine yeni bir gözle bakması ve kamu hizmeti konusunda ilerici adımlar atması geleceğe ilişkin çalışma yöntemlerini belirlemede etkili bir rol oynayabilir. Ankara'da 25 yıllık başkanlık süreciyle ikonik bir figüre dönüşen ve kentsel anlamda çok sayıda tahribata yol açan Gökçek dönemi⁹ bu kapsamda hegemonyasını kuran ve mekanlar aracılığıyla bu durumu kalıcı kılan çok sayıda örnek ortaya koymuştur. Bunlardan sadece biri olarak Belediye Meslek Edindirme Kursları'nı (BELMEK) ele alabiliriz. Ankara'nın her ilçesinde, apartman dairesinden tek yapı ölçeğine kadar mekansal çeşitliliğe sahip ve genellikle devamlı bir işte çalışmayan kadınları hedef kitle belirleyerek geleneksel el sanatları ya da yemek eğitimlerini içeren kurs yerleri kent genelinde 60'ı aşkın noktada bulunuyor.1994'te "Her ev bir atölye olacak" sloganıyla¹⁰ yola çıkan bu kurslar ve kullanım mekanları üzerinden başa dönecek olursak, ev ile iş yeri arasındaki ayrımı bulanıklaştıran bu anlayışın yerine fonksiyonel bir kentsel ağ kurma potansiyeline sahip bu yapıların nasıl kamusal atölyelere dönüşeceği hakkında tartışmak gereklidir (Resim 3).

Belirli bir ideolojik içerik ve mimari programla kurgulanan mevcut yapıların, kamusal uzaktan çalışma mekanlarına dönüşümü, meslek edindirme içeriğinde yer alan çini, seramik, iğne oyası vb. işlerin yanına giderek tırmanan genç işsizliğine çözüm odaklı tasarım, yazılım benzeri ileri teknoloji içerikli güncel başlıkların eklenmesi ya da her yaştan kullanıcının çok sayıda açık ve kapalı alanı olan bu mekanları günün her saati verimli şekilde kullanabilmesi birtakım müdahalelerle kısa sürede hayata geçirilebilecektir. Bunların ardından daha kompleks müdahalelerle ele alınması gereken, program ve yapı çeşitliliği çok daha fazla, bazıları neredeyse kampüs niteliğinde, metrekarelerce kadın lokalleri ve aile yaşam merkezleri de programatik ve mekansal bir dönüşüm için sıraya alınabilecektir. Ancak tüm bunları uygulayabilmek için öncelikle Türkiye'de alışageldik yapı çevre üretim yöntemlerini ve toplumu piyasa ilişkileri ağına zorunlu kılan anlayışı geride bırakmak gerektiği açık (Resim 4).

Sonuç yerine

Toplumun öznelinin bugün salgın nedeniyle kapanma ve kısıtlama koşullarında mahkum edildiği ekonomik buhranı ve işsizliği kaçınılmaz bir sonuç gibi sunan kapitalizmin, temel çelişmesini yeniden hatırlamakta fayda var. Yüzyıllardır süren sermaye birikimi ile pandemi gibi bir mücbir sebepten dünyanın en "gelişmiş" addedilen ülkelerinin dahi emekçilerin sağlıklı

yaşam koşullarında evde kalmasını sağlayamadığına hep birlikte şahit olduk. Ne evde ne de evin dışında; fabrikalarda, tersanelerde, marketlerde, kargo şirketlerinde, plazalarda, otellerde ya da holdinglerde çalışma yaşamı bir an olsun durmadan üretime devam etti. Dolayısıyla kolektif emek sonucu elde edilen sermaye birikiminin bir kez olsun emekçilerin lehine harcanmadığı ayyuka çıkmışken, geleceğin çalışma rejiminin de bu kapsamda baskı ve sömürü içerikli niteliklerini artırarak kurulacağı ve pandemi ile birlikte geçen zamanın sermayedarlar tarafından buna ilişkin yöntemleri üretmek için harcandığı aşikar. Çalışma ve üretimi kutsayan, vaka sayılarının azlığından çok mücbir koşullarda dahi iş başında kalabilmeyi başarı sayan sistemin mevcut anlatısının ve daima yeniden üretilerek zihinlerimize kazınan dilinin bir durup nefeslenmeye imkan vermediği bu koşullarda, yazı boyunca varolan soruları, gündelik yaşam içinde sormaya vakit kalmıyor. Ancak çalışma rejiminin kendisini yeniden biçimlendirmeye çalıştığı böyle dönemlerde, üretkenlerin, tüketenlerle ve yönetenlerle arasındaki mesafenin artışının ve esnekleşmenin sonuçlarının nasıl adaletsizlikler doğuracağını ısrarla sorgulamak gerek. Sennett'in *Yeni Kapitalizmin Kültürü* kitabında yazdıkları üzerinden bakacak olursak;

“Çevredeki insanlar emek sürecinde bir başına, emir komuta zincirinin yukarısı ve aşağısıyla bir etkileşimi olmadan çalışıyor. Başka bir deyişle, iletişim kurmuyor, işlem yapıyorlar. Çevredekiler merkeze karşı sadece sonuçlardan sorumlu. Bu mesafeli ilişki, *nihayetinde*, küreselleşmenin coğrafyası. [...] Buradaki sosyolojik fikir şudur: Eşitsizlik mesafeye dönüşür; mesafe ne kadar fazlaysa -iki tarafta da hissedilen bir bağlantı ne kadar azsalarındaki toplumsal eşitsizlik de o kadar büyüktür.”¹¹

Bu yazıda, uzaktan çalışmaya mekan üzerinden yaklaşımın temelinde de bu kaygının yattığını söylemek mümkün. Salgın sonucu yanyanayken bile birbirimizi fiziksel mesafelendirdiğimiz bu süreçte, eşitsizliğin tırmanışına seyirci kalmak yerine “yeni normal” addedilen çalışma rejimine ilişkin bizleri yakınlaştıracak mekansal çözümler üretebilir miyiz? Üretim sürecinde bir başına evlerimize sıkışıp kalmaktansa güncel ihtiyaçlar çerçevesinde yeni ve ilerici içerikleri, mevcut olanaklarla yeniden üreteceğimiz bir program kurgulayabilir miyiz? Bu gibi sorulara

yanıt ararken, kamu otoritelerine ya da yerel yönetimlere vurgu yapılmasının esas nedeni ise özellikle son yıllarda “yardımlaşma” ya da bazen içeriği farklılaştırılarak “dayanışma” pratikleri altında alışılmaya başlanan, her türlü soruna kendi içinde çözüm üretme kültürüne karşı yeniden “talep etme ve hak arama” yöntemlerini çoğaltmak gerektiğine ilişkin düşüncedir. Zira uzaktan eğitimde karşılaşılan eşitsizlikleri aramızda para toplayarak birkaç öğrenciye bilgisayar almakla çözümlenemediğimizi ya da SMA hastası çocuklarımız için oluşturulan yardım kampanyalarının milyon dolarlık tedavileri her defasında karşılayamadığını acı şekilde tecrübe ediyoruz. Nasıl ki bu sorunların kamucu politikalarla, devlet tarafından sağlanacak eğitim ve sağlık hizmetleriyle çözümlenmesi gerektiği açıksa değişen çalışma rejimine ilişkin kamusal mekan talebinin çoğaltılmasının da emekçilerin lehine kazançlar getireceği açıktır.

Bu noktada, yazı boyunca mekanın üretimi açısından açmaya çalıştığım tartışma, uzaktan çalışma yaygınlaştıkça mimarlar ya da tasarımcılar olarak ilk refleksimizin evden çalışma için geliştirilecek daha konforlu çözümler üretmek mi, yoksa Sennett'in bahsettiği mesafeleri -dolayısıyla eşitsizlikleri- azaltacak, kamusal çalışma mekanları üretmek mi olacağı hakkındadır. Bu, yalnızca alışageldik mekan üretim stratejileri ile değil toplumun talepleri ile de şekilleneceği için yeni çalışma rejimi hakkında gerçeklikleri ve yazının başında saydığımız problemleri kapalı devre çözümlerle sönümlemek yerine yüksek sesli taleplerle yinelemek gerek. Bu talebin öznelerini yapılandıracak temel kaynaklardan biri olan mekanın, nasıl şekilleneceği hakkında ise son söz olarak söylemek gerekirse, bugüne dek inşa ettiğimiz yapıların, üretim ilişkilerini ve geleceği belirlemesine izin vermektense yapıların geleceğini ve insan doğasını belirleme gücüne sahibiz. Marx'ın özne ve nesne arasındaki ilişki hakkında yazdığı gibi; “Diğer hayvanlar türlerini değiştirmek dışında kendi üzerlerinde değişiklik yapamazken, insan dünyayı dönüştürerek kendini dönüştürebilir ve yapılar inşa ederek kendini yapılandırabilir; ve bu yapılar onundur, çünkü içeriden veya dışarıdan, tamamen önceden-belirlenmiş değildir.”¹²

■ *Nihal Evirgen, Mimarlar Odası Ankara Şube Sekreteri; Doktora Öğrencisi, ODTÜ Mimarlık Bölümü.*

*Bu yazı, ODTÜ Mimarlık ve Kentsel Tasarım lisansüstü programları çatısı altında 2020-2021 yılı güz döneminde açılan “UD 501+ARCH 505 Urban and Architectural Design Research Studio” ortak dersi kapsamında Güven Arif Sargin, Olgu Çalışkan, Cansu Canaran ve Mehmet Melih Cin yürütücülüğündeki “Transient Urbanism: Designing the Spaces of Displacement” temalı stüdyo tartışmalarının ve Mimarlar Odası Ankara Şubesi Kent İzleme Merkezi Danışma Kurulu toplantılarının katkısıyla yazılmıştır.

Notlar:

- 1 Burada eve ilişkin genel bir algıdan söz etmek mümkün değildir, mutluluğun olduğu kadar korkuların ve şiddetin de mekanı olan eve ilişkin tartışmalar hakkında bkz.: Didem Kılıçkırın, “Evin Ötesinde 'Ev': Kavramsal Bir Çerçeve Önerisi”, *Dosya* 41, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Ankara, 2018, s.1-6.
- 2 Detaylı bir analiz için bkz.: Aslı Odman, “Emeğin yeni kontrol mekanizmaları, çevre katliamının yeni dönemine dair de bir işaret fişeğidir”, *El Yazmaları*, 24 Eylül 2020, [https://elyazmalari.com/2020/09/24/asli-odman-emeğin-yeni-kontrol-mekanzmaları-cevre-katliamının-yeni-donmine-dair-de-bir-isaret-fisegidir-1].
- 3 Bu yazının yayınlanma tarihine dek sayının 92'den 118'e ulaştığı görülmektedir. Bkz.: [https://www.coworker.com/turkey].
- 4 Job Advisor, “Number of coworking spaces worldwide to double within the next 4 years”, 9 Temmuz 2020: [https://www.jobadvisor.link/2020/07/number-of-coworking-spaces-worldwide-to.html].
- 5 Martin Hart-Landsberg, “The pandemic, technology, and remote work: the corporate push for greater control over workers' lives”, *Monthly Review Online*, 19 Ağustos 2020: [https://mronline.org/2020/08/19/the-pandemic-technology-and-remote-work-the-corporate-push-for-greater-control-over-workers-lives].
- 6 Bkz.: Peter Bacevice, John Mack, Pantea Tehrani ve Mat Triebner, “Reimagining the urban office”, *Harvard Business Review*, 14 Ağustos 2020: [https://hbr.org/2020/08/reimagining-the-urban-office] Ayrıca bkz.: Ben Derbyshire, “Places for the future”, *RIBA 'Rethink' blog series*, 8 Ekim 2020: [https://www.architecture.com/knowledge-and-resources/knowledge-landing-page/blog-places-for-the-future].
- 7 Fletcher Priest Architects, *Future Work*, 2020: [https://www.fletcherpriest.com/projects/futurework].
- 8 Bu konuda toplumsal bir yerel yönetimin çabasının yoksulluğu yönetmek değil, yoksulluğu bitirmek yönünde olması gerektiği vurgulanmalıdır. Bu alandaki temel ihtiyaç, yalnızca ihtiyaç sahiplerine yardım eli uzatılmasını sağlamak değil, konuyu sınıfsal bir perspektifle ele alarak toplumun yoksullaşan ve proleterleşen kesimlerinin her geçen gün ne denli arttığının farkında olmak ve bu gündüzi sonlandırmak üzere kalıcı stratejiler üretmektir.
- 9 Bkz.: TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, *Ankara Rapor: Göççek Dönemi Hasar Tespiti (1994-2017)*, Mimarlar Odası Ankara Şubesi Kent İzleme Merkezi Yayınları, Ankara, 2017.
- 10 Ankara Büyükşehir Belediyesi, Belediye meslek edindirme kursları resmi web sitesi: [https://ankara.bel.tr/kulturel-hizmetler/belmek].
- 11 Richard Sennett, *Yeni Kapitalizmin Kültürü*, çev.: Aylin Onocak, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2017, s. 45.
- 12 Aktaran David Harvey, *Sosyal Adalet ve Şehir*, çev.: Mehmet Morali, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, s. 269. Karl Marx, *A Contribution to the Critique of Political Economy*, International Publishers, New York, 1970, s. 118-119.